

El efectes de la crisi a Balears (XXIII)

BALANÇ DE LEGISLATURA: CREIXEN LES CARÈNCIES MATERIALS

Amb aquest número 53 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** presentam una anàlisi de les informacions més rellevants que ens proporciona l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) de 2014 elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Val a dir que es desitjable que aquest treball de l'INE sigui completat amb l'explotació que l'IBESTAT (Institut d'Estadística de les Illes Balears) pugi realitzar en el mesos vinents. Cal recordar que l'any passat dedicarem el número 43 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** a l'explotació feta per l'IBESTAT de les dades de ECV de 2013.

A la Fundació Gadeso considerem clau l'anàlisi dels impactes de la crisi -o millor dit, dels impactes de l'austeritat a balquena- en la població. No debades hem estat qui, a l'àmbit de les Illes Balears, més hem insistit en el perill d'una societat dual, amb unes classes mitjanes empobrides, i un col·lectiu cada pic més gros de persones pobres i amb carències materials cada vegada més severes.

Malauradament, les dades referides als quatre anys complets de la legislatura autonòmica que està a punt d'acabar semblen donar-nos la raó. I, ahora, comença a consolidar-se una literatura científica que analitza el procés d'empobriment de bona part de la població espanyola des d'un punt de vista territorial. Un bon exemple és la publicació de l' "Instituto de Economía, Geografía y Demografía" titulada "ATLAS DE LA CRISIS. Impactos socioeconómicos y territorios vulnerables en España" que conclou que a les Illes Balears tenim un índex de vulnerabilitat alt. Aquest índex, que és la síntesi de les vulnerabilitats immobiliàries, econòmiques i socials, és, segons els autors -Ricardo Méndez, Luis D. Abad i Carlos Echaves-, la conseqüència de la llarga pervivència d'una teoria econòmica i una ideologia política que, malgrat els seus més que discutibles resultats al llarg de més de tres dècades i la seva responsabilitat en la progressiva desregularització dels mercats financers i immobiliaris que van conduir a aquesta nova crisi, encara gaudeix de bona salut entre les elits dirigents.

Sens dubte la precarietat laboral de gran intensitat es converteix immediatament en precarietat social. Tingui's en compte que aquesta precarietat en l'àmbit laboral es produeix en un context de retallades dels serveis socials bàsics i, per tant, d'encongiment considerable de l'anomenat Estat del Benestar. Tot plegat fa que ja sigui "normal" parlar de les noves formes de pobresa: pobresa infantil, energètica, tecnològica, etc.

El que ara pertocaria seria dissenyar una estratègia per a potenciar una autèntica resiliència social en el sentit que plantejava l'informe sobre desenvolupament humà 2014 (PNUD-ONU) en afirmar que "una bona protecció social universal no solament millora la resiliència individual, sinó que també pot reforçar la resiliència de l'economia en el seu conjunt". En aquest sentit hi ha algunes propostes, que exposarem a l'apartat de conclusions, que no s'haurien de menysprear, però sobretot hi ha una lectura obligada: La memòria 2014 de Càritas Mallorca ([disponible aquí](#)).

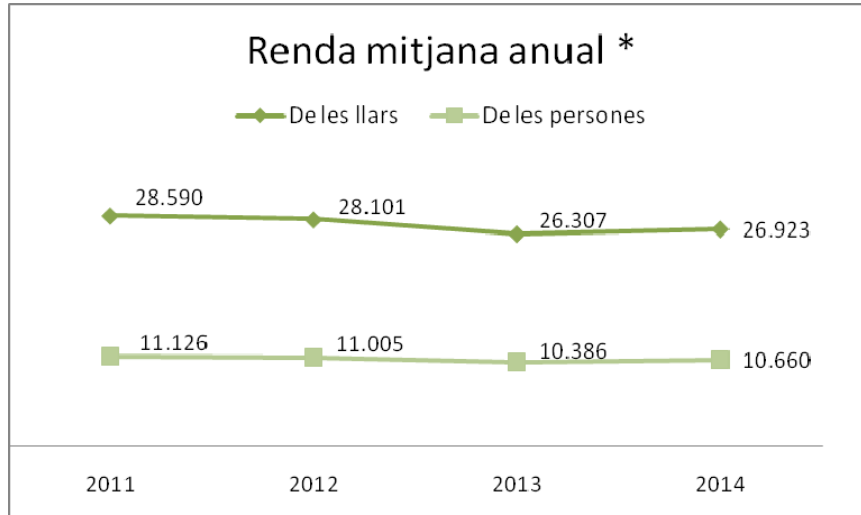
2.- Les xifres més rellevants

- ✓ En el quadrienni 2011-2014 la renda mitjana individual ha baixat un 4,2%, i la de les llars un 5,8%.
- ✓ La quantitat d'ingressos a partir de la qual es calcula el llindar de risc de pobresa ha baixat un 4,7% entre 2011 i 2014.
- ✓ Malgrat que s'han endurit les condicions per considerar-se inclòs en aquesta situació, la taxa de risc de pobresa de 2014 es situà en un 18,4% (en 2011 era del 17,9%).
- ✓ Segons l'indicador AROPE (que, seguint els criteris de l'oficina d'estadística de la UE, Eurostat, incorpora altres factors de carència material, a més d'ingressos que no superin el llindar de pobresa), en els quatre anys que analitzam, les variacions més significatives han estat: la taxa de risc de pobresa o exclusió social baixa un -2,9%; la taxa de llars amb baixa intensitat del treball baixa un -5,6%; però, la taxa de persones amb carències severes augmenta un +2,4%.
- ✓ En 2014 un 31,5 % de persones illenques arribà a fi de mes amb dificultats, és a dir, un 0,5% més que en 2011.
- ✓ Amb dades de 2014, un 39,8% de les llars illenques no tenien capacitat per afrontar despeses imprevistes, i un 18,1% va tindre retards en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (hipoteca o lloguer, rebuts de gas o comunitat...) durant els darrers 12 mesos.

3.- Els ingressos mitjans

La dada clau per contextualitzar l'evolució del risc d'exclusió social o de pobresa relativa és la que fa referència als d'ingressos mitjans que han tingut les persones i les llars. Al gràfic 1 es pot observar com al període 2011-2014 la renda mitjana individual ha baixat un 4,2 %, i la de les llars ho ha fet un 5,8%.

Gràfic 1

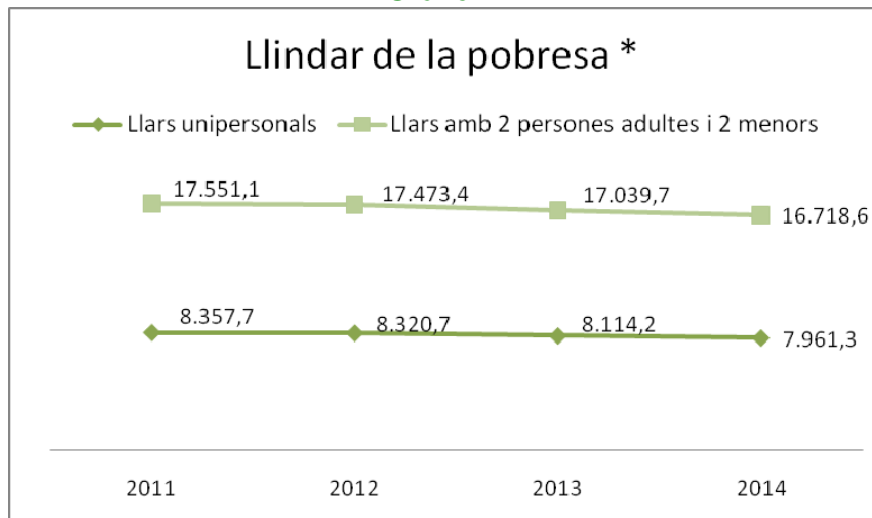
Font: Elaboració F. GADESO a partir de dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) 2014 (INE)

* Valors corresponents als ingressos de l'any anterior a l'enquesta.

4.- El llindar de la pobresa

El llindar de la pobresa es calcula per a cada any a partir dels ingressos de l'any anterior, i, seguint els criteris d' Eurostat, es fixa en el 60% de la mitjana dels ingressos personals i de les llars d'arreu de cada Estat Membre. Pel que fa a l'Estat Espanyol, la seva evolució en els quatre anys analitzats és la següent:

Gràfic 2

Font: Elaboració F. GADESO a partir de dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) 2014 (INE)

* El 60% de la mitjana dels ingressos

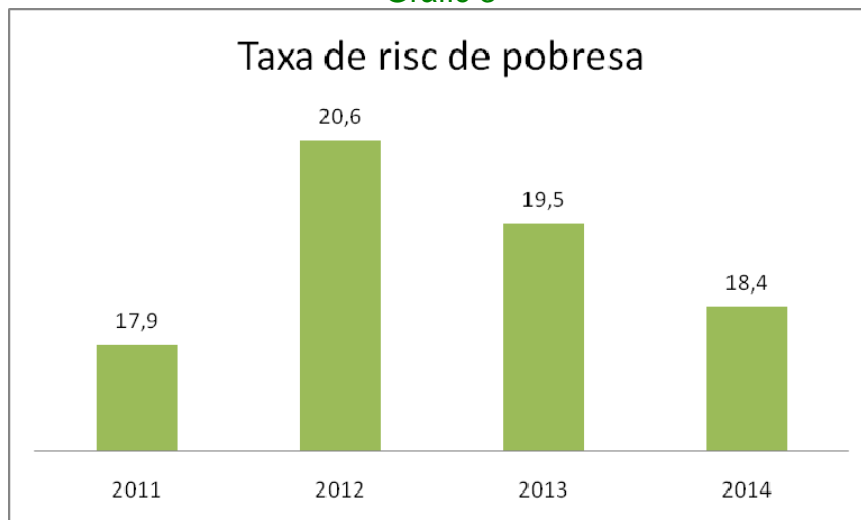
Observi's l'evolució descendent d'aquest llindar donat que, en disminuir els ingressos de la població, també disminueix el que es considera com a llindar de risc de pobresa. Així, en el quadrienni analitzat aquesta xifra s'ha reduït un 4,7%, tant per les llars més freqüents, és a dir, de dues persones adultes i dues menors, com per les llars unipersonals.

Per tant, cada pic es considera que formalment -o estadísticament- s'està en risc de pobresa o d'exclusió social a partir d'una quantitat menor d'ingressos. Tot i que això succeeixi en un context de baixa inflació, les retallades en els serveis bàsics i la implantació de taxes i copagaments equival a que la pobresa sigui extrema, i a que les persones en risc d'exclusió pateixin una major precarietat social.

5.- La taxa de risc de pobresa i d'exclusió social

El gràfic 3 ens mostra com ha evolucionat el percentatge de persones illenques (sigui quina sigui la composició de la llar) amb ingressos per davall del llindar de pobresa, comentat a l'apartat anterior. Amb la darrera dada disponible de 2014, queda palès que aquesta taxa és superior a la del 2011 per a cadascun dels anys analitzats. El balanç dels quatre anys és d'un creixement de la taxa de pobresa d'un 0,5%, però cal tenir en compte que, any rere any, el llindar de la pobresa és més baix. És a dir, la quantitat d'ingressos per a ser considerat una persona o una llar en risc de pobresa o exclusió social és menor cada any.

Gràfic 3

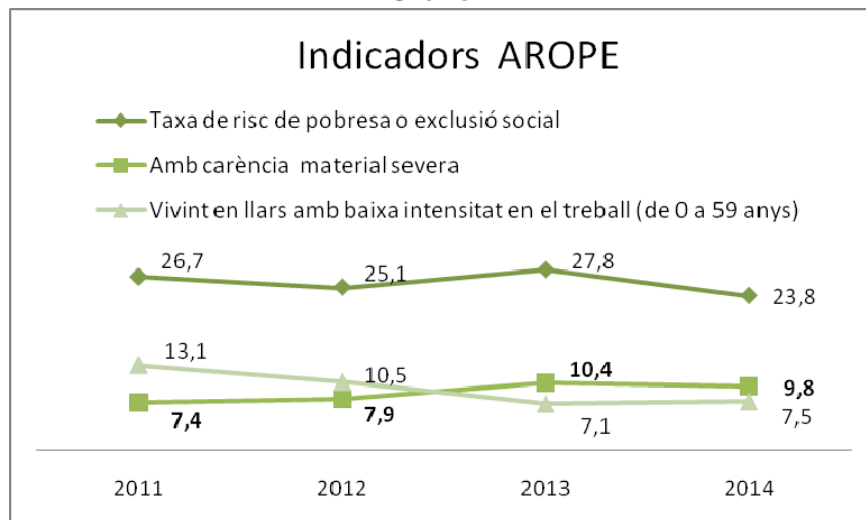
Font: Elaboració F. GADESO a partir de dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) 2014 (INE)

L'altre indicador de precarietat social és el que la Unió Europea va definir a l'Estratègia Europea 2020 amb el nom d'ARPE (acrònim de *At Risk of Poverty and/or Exclusion*) i que incorpora altres factors de carència material, a més del fet que els ingressos no superin el llindar de pobresa.

Val a dir que la població en risc de pobresa o d'exclusió social segons l' AROPE es aquella que està en alguna d'aquestes situacions: a) En risc de pobresa (apartat anterior). b) En situació de carència material severa (no poder fer front almenys a quatre situacions d'una llista de 9¹). I c) En llars sense ocupació o amb baixa intensitat de l'ocupació (llars en les quals els seus membres en edat de treballar ho van fer menys del 20% del total del seu potencial de treball durant l'any de referència). És, per tant, un indicador molt més robust que l'anterior.

El gràfic 4 ens presenta l'evolució d'aquest indicador per a Balears en el quadrienni 2011-2014. La taxa de risc de pobresa o exclusió social baixa 2,9 punts, i la taxa de llars amb baixa intensitat en el treball en descendeix 5,6 punts. Però, com el llinard de la pobresa ha baixat tant, ni una cosa ni l'altra aconseguen que baixi la taxa de persones amb carències severes. Ans al contrari, aquesta augmenta un 2,4%.

Gràfic 4

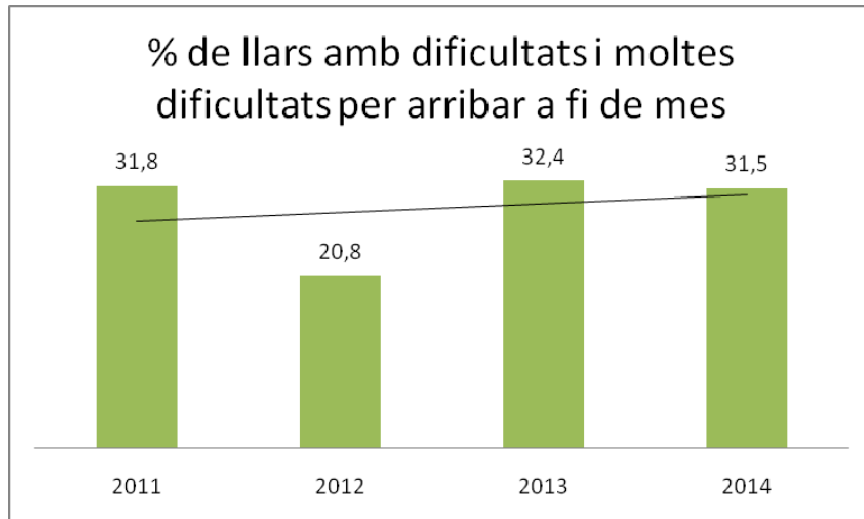
Font: Elaboració F. GADESO a partir de dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) 2014 (INE)

6.- Les carències materials

A més de la renda i/o situació de pobresa o exclusió social, la precarietat econòmica i la tendència a la polarització social es pot mesurar en funció de les carències materials que tenen les llars. El gràfic 5 ens mostra que en el període 2011-2014 el nombre de llars amb dificultats i moltes dificultats per arribar a fi de mes tendeix a l'alça i, malgrat el discurs de la recuperació econòmica i del mercat laboral, l'any 2014 a un 31,5% de llars illenques els hi consta molt arribar a fi de mes.

¹ 1) No tenir retards en el pagament del lloguer, hipoteca, rebuts relacionats amb l'habitatge o compres a terminis. 2) Mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada durant els mesos freds. 3) Poder fer front a despeses imprevistes. 4) Un menjar de carn, pollastre o peix cada dos dies. 5) Anar de vacances fora de casa, almenys una setmana a l'any. 6) Tenir un cotxe. 7) Tenir una rentadora. 8) Tenir una televisió a color. 9) Tenir un telèfon.

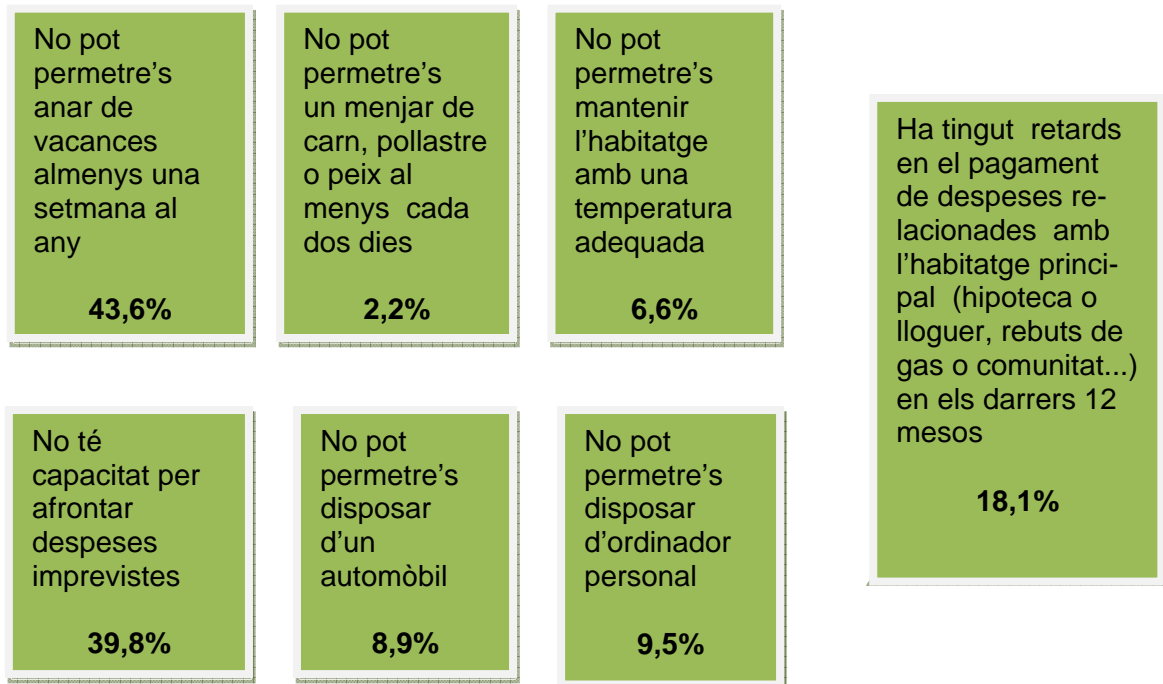
Gràfic 5

Font: Elaboració F. GADESO a partir de dades de l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) 2014 (INE)

Per acabar, val la pena observar com 2014 ha estat un any d'importantes privacions a moltes llars de les Illes Balears.

Gràfic 6

8.- Conclusions

⇒ Aquest *TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO* es publica poc després de les eleccions autonòmiques, insulars i municipals del 24 de maig. Les urnes han provocat un gran tomb electoral, i tot indica que hi haurà canvi de govern a gairebé totes aquestes institucions. Encoratgem, idò, als nous equips de govern a fer de la reducció de la pobresa i del risc d'exclusió social una prioritat política de debò.

⇒ Cal posar fre al procés d'empobriment de bona part de la societat illenca. Una sortida de la crisi amb una dualització de la societat i unes classes mitjanes empobrides no és una solució equitativa. Cal fer polítiques que posin els ascensors socials una altra vegada en marxa.

⇒ Suggerim que en aquesta legislatura autonòmica, insular i municipal es compleix el Pacte per a la inclusió signat el 14 d'octubre de 2014 en el parlament de les Illes Balears ([consultar aquí](#)), s'apliqui en tota la seva extensió la Llei 4/2009, de d'1 de juny de serveis socials de les Illes Balears, i es prenguin en consideració propostes d'associacions, com ara, les de EAPN ([aquí](#)) per a les eleccions de 24 de maig de 2015.